

CONVARIANTI

H. BELLARMINI

— 383 —

PERA OMNIA

CONVARIANTI

CONVARIANTI

10

CONVARIANTI

BX890

B383

v. 10

00,948

EX LIBRIS

HEMETHERII VALVERDE TELLEZ

Episcopi Leonensis

1080015581

OPERA OMNIA

ROBERTI BELLARMINI

VEN. CARDINALIS, POLITIANI, S. J.

250
P.

OPERA OMNIA
ROBERTI BELLARMINI

VEN. CARDINALIS, POLITIANI, S. J.

EX EDITIONE VENETA, PLURIBUS TUM ADDITIS TUM CORRECTIS,

ITERUM EDIDIT

JUSTINUS FÈVRE

PROTONOTARIUS APOSTOLICUS.

TOMUS DECIMUS

EXPLANATIO IN PSALMOS

PARIS. — IMPRIMERIE PIERRE LAROUSSE
RUE NOTRE-DAME-DES-CHAMPS, 49

PARISIIS
APUD LUDOVICUM VIVÈS, BIBLIOPOLAM EDITOREM
43, VIA VULGO DICTA DELAMBRE, 43.
M DCCC LXXIV.

UNIVERSIDAD DE NUEVO LEON
Biblioteca Central de Tellez

Capilla Alfonsina
Biblioteca Universitaria

44638

BX 890
B383
v.10

FONDO EMETERIO
VALVERDE Y TELLEZ.

88844

BEATISSIMO PATRI AC DOMINO

PAULO V

PONTIFICI MAXIMO

ROBERTUS S. R. E. CARDINALIS

BELLARMINUS

Cum primum ex Ordine Religioso ad Cardinalatum, imperio sanctæ memoriæ CLEMENTIS VIII, Pontificis Maximi, vocatus sum, mecum ipse cogitare cœpi, studium contemplationis rerum sacrarum, ob auctas publicas occupationes, non esse facile deserendum. Et cum ambigerem quid potissimum ex corpore sanctarum Scripturarum mihi desumerem, in quo meditando et explanando laborarem, obtulit se liber Psalmorum, quem Ecclesiastici omnes quotidie legunt, et pauci admodum intelligunt. Neque terruit me multitudo eorum, qui in Psalmis elucidandis egregie desudarunt; quoniam tanta est Psalmorum obscuritas, ut nullius labor in iis explanandis supervacaneus videri possit. Quare horas illas, quibus a publica functione vacabam, ac præsertim nocturnæ quietis tempora in meditatione Davidicorum Hymnorum non sine animi voluptate et utilitate consumpsi. Et quamvis toto triennio, quo Capuæ Archiepiscopus fui, et Romæ postea in scribendis variis opusculis occupatus, integris sæpe mensibus opus inchoatum intermiserim, tandem tamen hoc anno Psalmorum explanationem ad exitum, Domino adjuvante, perduxì. Propositum vero meum non fuit, omnes aliorum explicationes, præsertim recentiorum, considerare, vel libros eorum evolvere, multo etiam minus aliorum scripta in Commentarios meos transferre; sed brevitati et perspicuitati studere, Vulgatam latinam editionem pro viribus defendere, et spirituali mentis refectioni ac piæ devotioni consulere. Inde factum est ut omnes Psalmi satis dilucide, nisi fallor, explicati, sed non omnes æque fuse tractati a nobis sint: et fortasse non deerint, quibus aliqui valde breviter et jejune, ut nonnulli ex primis, alii multo plenius et uberiorius, pauci vero nimis copiose expositi videbuntur. Sed non eadem semper adfuit spiritualis devotio, non eadem semper mentis alacritas; et Psalmorum ego tractationem magis propria meditatione quam multa librorum lectione com-

007348

posui. Id quicquid sit, Sanctitati tuæ (Pater Beatissime) offerendum censeo, tum ut tibi, qui Pater et Dominus meus es, constet ratio temporis a me consumpti, non solum in publicis et notis functionibus, sed etiam in privatis et secretis occupationibus; tum ut si quid forte errati in hac mea postrema, ut arbitrator, scriptione irrepperit, tu qui iudex, Christi loco, toti Ecclesiæ præses, benigne corrigas. Ego vero Deum precabor, ut dei Sanctitati tuæ diu vivere feliciter in terris, et felicissime semper in cælis.

PRÆFATIO.

Antequam ad explanationem singulorum Psalmorum veniamus, pauca quædam explicanda esse videntur. *Primo*, de excellentia Psalmorum; *secundo*, de vocibus *Psalmi* et *Psalterii*; *tertio*, de divisione et ordine Psalmorum; *quarto*, de Auctore. Ad excellentiam quidem potest intelligi tum ex materia, tum ex forma et genere scriptionis. Est enim liber Psalmorum quasi compendium et summa totius veteris instrumenti: quicquid enim Moses vel in historia tradidit, vel in lege præcepit, et quicquid Prophætæ cæteri vel exhortando ad virtutes, vel prædicando futura scripserunt, id totum in Psalmis David brevissime comprehendit. Nam in Psalmis VIII, LXXXVII, CII, CIV, CXXXIV et aliis, creationem mundi, res gestas Patriarcharum, captivitatem Ægyptiacam, plagas Ægypti, peregrinationem populi in deserto, ingressum in terram Promissionis, et alia id genus luculenter exponit. In Psalmo CXVIII legem divinitus traditam miris laudibus effert, atque ad eam custodiendam omnes inflammat. In Psalmis II, XV, XXI, XLIV, LXVIII, LXXI et aliis, Christi regnum, ortum, prædicationem, miracula, passionem, resurrectionem, ascensionem, Ecclesiæ propagationem ita manifeste prædicit, ut Evangelista potius quam Propheta fuisse videatur. Denique in Psalmo I et sequentibus fere omnibus, hortatur ad virtutes, retrahit a vitiis, invitat, allicit, minatur, terret; atque hæc omnia non simplici narratione complectitur, sed vario carminum genere, phrasibus poeticis, et metaphoris plurimis et admirabilibus, denique novo quodam genere dicendi ita rapit animos in amorem et laudem Dei, ut nihil dulcius, nihil salutaris cani, audiri possit. Itaque recte S. Basilius scribit in explicatione primi Psalmi, Davidis Psalmos etiam ex corde lapideo lacrymas elicere; recte etiam S. Joannes Chrysostomus in explicatione Psalmi centesimi trigesimali septimi, affirmat eos, qui Psalmos rite canunt, cum Angelis choreas ducere, et quasi cum eis de Dei laudibus et amore contendere.

Venio ad voces *Psalmi* et *Psalterii*. *Psalterium* apud nostros librum Psalmorum significat: sic enim S. Augustinus hanc vocem accepit in epist. 140 *ad Audacem*, cum ait: « Psalterium a S. Hieronymo translatum ex Hebræo non habeo. » Sic etiam S. Hieronymus in epistola *ad Sophronium* de ordine et titulis Psalmorum: « Scio, inquit, quosdam putare Psalterium in quinque libros esse divisum. » Sed in Scripturis sanctis *Psalterium* est instrumentum musicum decem chordis instructum, quod Hebraice dicitur כִּנּוּר *nebel*. Tradunt autem S. Basilius in explicatione primi Psalmi, et S. Augustinus in explicatione Psalmi trigesimali secundi, Psalterium hoc differre a cithara et lyra, quod cithara et lyra reddunt sonum a parte inferiore, Psalterium a parte superiore. Addit S. Hilarius in *Prologo Psalmorum*, Psalterium fuisse instrumentum rectum, sine ulla obliquitate. De hoc instrumento frequentissima mentio est in sacris litteris, et de eo dicitur in Psalmo XXXII: « In Psalterio decem chordarum psallam tibi. » *Psalmus*, Hebraice מִזְמוֹר *mizmor*, significat *cantum*, sive *sonum*: deducitur enim a verbo זָמַר *zamar*, quod et *canere*, et *citharam*, sive *psalterium pulsare* significat, eodem prorsus modo, quo verbum ψάλλω apud Græcos. De significatione *psallendi manibus*, videlicet pulsando instrumentum, habemus illud I *Reg.* XVI: « Querent hominem scientem psallere cithara, ut quando arripuerit te spiritus Domini malus, psallat manu sua, et levius feras. » Atque hoc idem habetur cap. XVII, XVII et alibi. De significatione, *psallendi voce*, videlicet canendo, habemus illud in *Psal.* XXXII: « Bene psallite ei in vociferatione; » et apud Apostolum, I *Corinth.* XIV: « Psallam spiritu, psallam et mente, » id est, psallam spiritu oris, canendo voce corporali laudes Dei, et psallam spiritu cordis, desiderando et amando gloriam ejusdem Dei. Hoc autem interest, S. Hilario et S. Joanne Chrysostomo auctoribus in *Prologo Psalmorum*, inter *Psalmum* et *Canticum*, et *Psal-*

mun *Cantici*, et *Canticum Psalmi*, quod *Psalmus* est sonus organi solius sine ulla voce hominis cantantis; *Canticum* est vox cantantis hominis absque organi modulatione; *Psalmus Cantici* dicitur, cum Canticum præcedente Psalmi sonus subsequitur; *Canticum Psalmi*, cum sonitu præeunte æmula vox canentis auditur. Porro Psalmi Davidis non quemcumque cantum, vel sonum designant, sed eum quo vel Dei laudes, vel preces ad Deum, vel cohortatio ad virtutem; non autem inanes fabule, vel lascivi amores, aut principum adulationes concinuntur. Hinc enim liber Psalmorum inscribitur Hebraice ספר המלים *sepher thehillim*, id est *liber hymnorum*, sive *laudum divinarum*; et post finem Psalmi LXXI, quem ultimum omnium David cecinit, legitur, *defecerunt תפלתו thephalloth David*, id est *orationes Davidis*. Psalmi enim ut plurimum continent vel Dei laudes, vel orationes ad Deum, vel utrumque simul: quamvis etiam nonnulli sint, qui in cohortandis hominibus ad virtutem toti consumantur, ut primus et alii nonnulli.

Jam vero quod attinet ad divisionem et ordinem Psalterii, partiuntur Hebraei Psalterium in libros quinque, S. Hieronymo teste, tum in *Prologo Galeato*, tum in epistola ad *Sophronium* supra citata; ubicumque enim ad finem Psalmi scribitur: « Amen, Amen, » ibi terminari librum existimant; scribitur autem: « Amen, Amen, » ad finem Psalmi XL, LXXI, LXXXVIII et CV, quibus quatuor libris addunt quintum a CVI usque ad CL. Sed hæc Hebræorum traditio non est conformis Scripturis sanctis, et ideo ab eodem S. Hieronymo refutatur in epistola, quam supra notavimus, ad *Sophronium*, et a S. Hilario in *Prologo Psalmorum*. Inscriptio enim Psalterii tum in Bibliis hebraicis, tum in editione Septuaginta Interpretum est, *liber Hymnorum*. Et Luc. XX, Dominus ipse loquitur, dicens: « Dixit David in libro Psalmorum: Dixit Dominus Domino meo; » et Act. I, loquitur S. Petrus, et ait: « Scriptum est enim in libro Psalmorum: Fiat commoratio eorum deserta, » etc. Porro Psalmorum ordo non est accommodatus tempori, quo scripti sunt. Satis enim constat Psalmum ut scriptum fuisse, quando David fugiebat persecutionem Absalonis filii sui; Psalmum vero L multo antea fuisse scriptum, quando videlicet idem David reprehensus fuit a Nathan, ob crimen adulterii et homicidii; Psalmum autem CXXI adhuc antea scriptum fuisse, quando nimium idem David in spelunca ob metum Saulis regis delitescerat; Psalmum quoque CXXIII scriptum fuisse longe antea, quando scilicet David cum Goliath gigante pugnavit; denique probabile est, ac fere certum, Psalmum LXXI esse omnium postremum ordine temporis, cum scriptus sit in Salomonem jam regnare incipientem, et post eum Psalmum addatur: « Defecerunt laudes David filii Jesse; » et tamen videmus hunc Psalmum non in ultimo loco, sed fere in medio constitutum. Cur ergo ita dispositi sint Psalmi, ut eos nunc habemus, non est facile divinare. Non est tamen rejicienda illorum opinio, vel suspicio, qui volunt primos quinquaginta Psalmos, quorum ultimus est, *Miserere mei, Deus*, pertinere ad penitentes, sive incipientes; alteros quinquaginta, qui desinunt in Psalmum, *Misericordiam et judicium cantabo tibi, Domine*, pertinere ad justos proficientes; postremos quinquaginta, quos concludit Psalmus, *Laudate Dominum in sanctis ejus*, pertinere ad viros consummatos atque perfectos: sive Psalmos ita disposuerit Esdras, ut videtur sentire S. Athanasius in *Synopsi*; sive Septuaginta Interpretes, ut S. Hilarius docet in *Prologo Psalmorum*.

Restat questio de Auctore Psalmorum. Duæ sunt autem veterum Patrum sententiæ; nam S. Athanasius in *Synopsi*, S. Hilarius in *Prologo Psalmorum*, et S. Hieronymus in Epistola ad *Sophronium* de ordine Psalmorum, et in Epist. ad *Cyprianum* de expositione Psalmi LXXXII, varios esse censent Auctores Psalmorum, eos videlicet omnes, qui nominantur in titulis, Davidem scilicet, Mosem, Salomonem, Asaph, Idithun, et alios. Contra vero S. Joannes Chrysostomus, Theodoretus, Euthymius et Cassiodorus in *Prefatione Commentariorum in Psalmos*, et S. Augustinus lib. XVII *De Civitate Dei*, cap. XIV, Psalmorum omnium unum Davidem auctorem agnoscunt. Nobis tria sunt certa. Primum, Auctorem primarium omnium Psalmorum esse Spiritum Sanctum: id enim testantur apostolus Petrus Act. I, et apostolus Paulus ad Hebr. III; et ipse David II *Regum* XXII, dicit: « Spiritus Domini locutus est per me, et sermo ejus per linguam meam; » et in *Psalm*. XLIV: « Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis. » Ergo sive David, sive Moses, sive quis alius Psalmos conderit, ipsi quidem quasi calami fuerunt; sed Spiritus Sanctus fuit, qui per eos scripsit: quid vero necesse est laborare de calamo, cum de scriptore constat? *Secundo*, certum mihi videtur maximam partem Psalmorum esse Davidis; nam in

fine Psalmi LXXI legitur: « Defecerunt laudes David filii Jesse. » Item lib. II *Regum*, cap. XXXI, dicitur: « David egregius Psaltes Israel; » denique in II *Paralip.* cap. V, dicitur: « Cantores ordinatos fuisse, ut canerent Psalmos quos fecit David. » *Tertio*, pro comperito mihi habere videor, eos Psalmos, qui carent titulo, esse Davidis, ut etiam omnes illos, qui nomen *David* in titulo præferunt, sive scriptum sit: *Ipsius David*, sive *Ipsi David*; nam Psalmus II caret titulo, et tamen *Actor*. IV Apostoli affirmant eum Psalmum a Davide fuisse compositum; et Psalmus XXIV caret titulo apud Hebræos, et Apostolus ad Hebr. IV, tribuit eum Davidi. Deinde Psalmi, qui in Hebræo codice carent titulo, in Græco textu adscribuntur Davidi; proinde credibile est excidisse titulos ex codice Hebræo, qui in eo aderant, cum Septuaginta Interpretes scripturas Hebraicas in Græcum idioma transferrent. Denique regula Hebræorum, qui dicunt Psalmum, qui caret titulo, esse illius auctoris qui scripsit præcedentem, falsa esse convincitur; nam secundum eam regulam Psalmus I et II nullius essent, cum uterque careat titulo. Præterea Psalmus LXXXIX adscribitur Mosi, et decem Psalmi consequentes, qui titulo carent, eidem Mosi adscribi deberent. At id fieri non potest, cum in *Psalm*. XXVIII mentio fiat Samuelis, qui satis longo tempore post obitum Mosis natus est. Vide plura de hac re in explicatione tituli Psalmi octogesimi noni. Quod autem non soli illi Psalmi Davidis sint, qui habent in titulo: *Ipsius David*; sed etiam illi qui habent: *Ipsi David*, probat S. Augustinus ex *Psalm*. centesimo nono, qui habet: *תפלתו דאביד, ipsi David*; et tamen Dominus *Matth.* XXIV, dicit: « Quomodo David vocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominus Domino meo? » Atque hæc quidem de auctore Psalmorum certa mihi esse videntur. De reliquis Psalmis qui titulum præferunt *Mosis*, aut *Salomonis*, aut *Asaph*, aut *Idithun*, aut *Ethan*, aut *filiorum Core*, probabilem censeo sententiam SS. Athanasii, Hilarii et Hieronymi, sed probabiliorum Chrysostomi, Augustini, Theodoretii et aliorum, qui eos secuti sunt. Cur autem sententiam posteriorem præferendam putem, ratio est, quia est communior, et fuit etiam communior ante annos mille. Id enim testantur S. Augustinus lib. XVII *De Civitate Dei*, cap. XIV, et Theodoretus in *Prefatione Psalmorum*. Item, quia satis constat Asaph, Idithun, Ethan et filios Core fuisse Cantores potius quam Prophetas, et Psalmos illis tribui in titulo, quia dabantur illis ad canendum, non quod ipsi eos composuissent, quod ex eo intelligi potest, quod in eodem titulo aliquando ponitur nomen *David* et *Idithun*, sive aliter, ut videre est in titulo Psalmorum XXXVIII, LXI, LXIV, CXXXVI, CXXXVII et CXXXVIII. Accedit postremo, quod *Luc.* cap. XX, cum Dominus ait: « Dixit David in libro Psalmorum, » visus est totum librum Psalmorum Davidi tribuere.